

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA**

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai
El. paštas post@socmin.lt

I

2018-06-27 Nr. (1.19 -2018-614)2-859
2018-06-20 Nr. (16.1-42)SD-3574

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO PROJEKTO NR. 18-7789
DERINIMO**

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, susipažinusi su pateiktu derinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 27 d. nutarimo Nr. 405 „Dėl Vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ projektu Nr. 18-7789 (toliau – Projektas), teikia žemiau išdėstytas pastabas ir pasiūlymus jo tobulinimui:

1. Atkreiptinas Projekto rengėjų dėmesys, kad priešingai nei nurodoma Projekto lydraštyje, Įstatymai Nr. XIII-645 ir Nr. XIII-646 *nenustato*, kad vaiko globėjo (rūpintojo) pasirengimą vaiko globai organizuoja ir koordinuoja savivaldybių administracijų įgalioti globos centrai, o globėjas (rūpintojas) būtų skiriamas pagal globos centro teikimą; vaiko laikinosios globos (rūpybos) terminas gali būti pratęstas ne ilgiau nei 6 mėnesių terminui, o bendra vaiko laikinosios globos (rūpybos) trukmė neviršys 18 mėnesių, o Įstatymas Nr. XIII-652 *neišplečia* globos centrų funkcijų ir nepriskiria jiems globėjų (rūpintojų) paieškos, globėjų (rūpintojų) mokymų, išvados dėl fizinio asmens, budinčio globotojo pasirengimo vaiko globai (rūpybai) parengimo funkcijų, nesuteikia įgaliojimų teikti savivaldybės administracijai rekomendacijų dėl globėjo (rūpintojo) parinkimo likusiam be tėvų globos vaikui.

2. Tikslinti Projekto 5.3 punktą, įvertinant tikslingumą išskirti tik vieną iš globėjų rūšių – globos centrą, nepaminint pavyzdžiui šeimynų ir pan.

3. Pagal Socialinių paslaugų įstatymo 2 straipsnio 2 dalį budintis globotojas – fizinis asmuo, atitinkantis Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse globėjui (rūpintojui) keliamus reikalavimus, išklauses globėjų ir įtėvių mokymus ir budinčių globotojų konsultavimo kursus, t.y. įstatymas budinčiam globotojui nenustato kitokio turinio mokymų, tačiau nustato kvalifikuotą reikalavimą – budinčių globotojų konsultavimo kursus. Todėl teigtina, jog įstatymo nuostata suponuoja, kad budintis globotojas turės gauti išvadą dėl asmens pasirengimo vaiko globai (rūpybai). Dėl šios priežasties siūlytina tikslinti Projekto 8.2 punktą, išbraukiant žodžių junginį „ar fizinio asmens pasirengimo vaiko priežiūrai“. Tokiu būdu šis punktas bus suderintas su Projekto 24 ir kitais punktais. Ta pati pastaba taikytina ir Projekto 23.3 punktui

4. Vengiant pasikartojimų, suderinti Projekto 9.1 ir 9.4 punktų formuluotes, juos apjungiant į vieną punktą.

5. Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo, pat trumpesnių prašymų bei klausimų, susijusių su vaiko globos organizavimo procesu nagrinėjimu, siūlytina atsisakyti Projekto 9.5 punkte numatyto savivaldybės administracijos, kaip tarpininko, vaidmens priimant asmens, norinčio tapti vaiko globėju (rūpintoju), šeimynos steigėju, dalyviu, dokumentus ir persiunčiant juos Tarnybos teritoriniam padaliniiui pradiniam vertinimui atlikti. Pitarus Projekto rengėjų siūlomam reglamentavimui, asmuo nežinos kuriam savivaldybės administracijos padaliniiui pateikti prašymą,

ar yra įgaliota socialinių paslaugų įstaiga (Projekto 9.6 punktas) prašymams priimti ir turės aiškintis kokia įstaiga juos įgaliota priimti, o savivaldybės administracija atliks tik dokumentų persiuntimo funkciją (kadangi jai nėra priskirta pradinio asmens tinkamumo tapti globėju (rūpintoju) vertinimo funkcija). Ne mažiau svarbu, kad pagal siūlomą teisinį reguliavimą asmens duomenys (duomenys apie sveikatos būklę ir kt.) bus teikiami tretiesiems asmenims (savivaldybės administracijai ar jos įgaliotai socialinių paslaugų įstaigai), nesusijusiems su asmens pradiniu vertinimu. Ši pastaba taikytina ir Projekto 9.6, 12, 13, 14, 15, 16, 21.1, 21.2 punktais.

6. Tikslinti Projekto 11 punkto formuluotę, tikslinant sąvoką „pasirengimas vaiko globai (rūpybai) ar pasirengimas vaiko priežiūrai“, dėl argumentų, nurodytų rašto 3 punkte, taip pat siūlytina keisti termino, nurodyto šiame punkte, skaičiavimo taisyklės (matą), atsisakant skaičiavimo savaitėmis, ir derinant jį su šiame bei kituose teisės aktuose naudojamomis taisyklėmis (dienomis, mėnesiais).

7. Atsisakyti Projekto 16 punkte numatomo reglamentavimo kaip prieštaraujančio Socialinių paslaugų įstatymo nuostatomis.

Socialinių paslaugų įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad globos centras – socialinių paslaugų įstaiga, kuri, įgyvendindama vaiko globėjo (rūpintojo) teises ir pareigas, pagal tarpusavio bendradarbiavimo ir paslaugų teikimo sutartį perduoda likusį be tėvų globos vaiką, socialinės rizikos vaiką priežiūrei budinčiam globotojui, teikia ir organizuoja socialines paslaugas bei kitą pagalbą pagal poreikį *vaikui ir budinčiam globotojui, taip pat kitokią pagalbą vaiko tėvams*, siekiant grąžinti vaiką į šeimą. Ši teisės norma suformuluota taip, kad įstatymas kitų funkcijų globos centrui nenustato (baigtinis funkcijų sąrašas). Kaip jau buvo minėta vaiko teisių apsaugos kontrolierės kreipimesi į Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją dėl poįstatyminių teisės aktų, reguliuojančių globos centrų veiklą, suderinimo su Socialinių paslaugų įstatymu, nors įstatymų leidėjas 19¹ straipsnio 8 dalyje įgalioja Vyriausybę ar jos įgaliotą instituciją tvirtinti globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos aprašą, tačiau ši norma nedeleguoja teisės poįstatyminiais teisės aktais praplėsti globos centro įstatyme nustatytų funkcijų baigtinio sąrašo.

Pakartotinai atkreiptinas dėmesys, kad poįstatyminis teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis.

Pateiktame derinti apraše, suteikiant globos centrams funkcijas, nenustatytas Socialinių paslaugų įstatyme, susijusias su globos organizavimo procesu, iš esmės sukuriama naujos bendro pobūdžio teisės normos, pakeičiančios Socialinių paslaugų įstatymo normas. Todėl kyla neaiškumų kas yra tikrasis globos centrų veiklos reguliavimo šaltinis – įstatymas ar poįstatyminis teisės aktas. Kaip jau minėta vaiko teisių apsaugos kontrolierės kreipimesi į Ministeriją, teisinio tikrumo, aiškumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui. Jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių.

Remdamiesi aukščiau išdėstytu ir manydami, kad Projekto normos, susijusios su globos centrams priskiriamomis funkcijomis globos organizavimo procese (dokumentų priėmimas, neatitinka Socialinių paslaugų įstatymo normų, siūlome atitinkamai koreguoti Projekto normas (aprašo 11, 14, 16, 20, 21, 37, 43, 46, 50, 65, 66 ir kt. punktai).

8. Neaiškūs argumentai, dėl kurių Projektu siūloma mažinti tėvų globos netekusio vaiko teisių ir jo geriausių interesų apsaugą, atsisakant šiuo metu galiojančios pareigos įvertinti asmens, siekiančio tapti globėju (rūpintoju), padarytus administracinius nusižengimus, taip pat gauti išsamią informaciją apie kartu su potencialiu globėju gyvenančius asmenis. Todėl siūlytina papildyti Projekto 17 punktą, nustatant pareigą gauti:

8.1. Administracinių nusižengimų registro išrašą apie fiziniam asmeniui paskirtas administracines nuobaudas ir (ar) administracinio poveikio priemones už administracinių nusižengimų, numatytų Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse (toliau – Administracinių nusižengimų kodeksas), ir administracines nuobaudas už administracinių teisės

pažeidimų, numatytų Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse (toliau – Administracinių teisės pažeidimų kodeksas), padarymą, kuri reikšminga charakterizuojant asmenį ir sprendžiant apie jo tinkamumą tapti vaiko globėju (rūpintoju) (šiuo metu galiojančios Vaiko globos organizavimo nuostatų redakcijos 14.5.2 punktas).

8.2. Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro išrašus apie kartu su fiziniu asmeniu gyvenančius kitus fizinius asmenis, kurie buvo pripažinti kaltais padarę tyčinius nusikaltimus, numatytus Baudžiamajame kodekse, nors teistumas būtų išnykęs arba panaikintas (galiojančios redakcijos 14.6.1 punktas);

8.3. Administracinių nusižengimų registro išrašus apie kartu su fiziniu asmeniu gyvenantiems asmenims paskirtas administracines nuobaudas ir (ar) administracinio poveikio priemones už administracinių nusižengimų, numatytų Administracinių nusižengimų kodekse, ir administracines nuobaudas už administracinių teisės pažeidimų, numatytų Administracinių teisės pažeidimų kodekse, padarymą (galiojančios redakcijos 14.6.2 punktas).

9. Civilinio kodekso 3.269 straipsnyje nustatytos sąlygos, kurioms esant asmuo negali būti skiriamas vaiko globėju (rūpintoju). Šio straipsnio normos yra imperatyvaus pobūdžio. Tuo tarpu Projekto rengėjai Projekto 17.3 punkte siūlo *poįstatyminiu teisės aktu* nustatyti išlygas, kai Civilinio kodekso 3.269 straipsnio 2-5 ir 8-9 punktuose nustatyti imperatyvūs reikalavimai netaikomi („duomenis, pagrindžiančius, kad fiziniam asmeniui, norinčiam tapti vaiko globėju (rūpintoju), šeimynos steigėju, dalyviu ar fiziniam asmeniui, norinčiam tapti budinčiu globotoju, netaikytini reikalavimai, nurodyti Civilinio kodekso 3.269 straipsnio 2–5 ir 8–9 punktuose“).

Toks Projekto rengėjų siūlymas nėra argumentuotas Projekto lydraštyje ir motyvai nėra aiškūs, tačiau vadovaujantis šio rašto 7 punkte nurodytais argumentais dėl įstatyminio lygmens teisės normų keitimo poįstatyminiais teisės aktais, siūlytina atsisakyti neatitinkančio vaiko interesų ir prieštaraujančio Civiliniam kodeksui reguliavimo, numatomo Projekto 17.3 punkte ir jį tobulinti iš esmės, nustatant pareigą surinkti duomenis, patvirtinančius, kad nėra aplinkybių, nurodytų Civilinio kodekso 3.269 straipsnyje, neišskiriant atskirų punktų.

10. Siūlytina tobulinti projekto 19.1 punkto formuluotę, nustatant, kad tais atvejais, kai paaiškėja, jog yra bent viena aplinkybė, nurodyta Civilinio kodekso 3.269 straipsnyje arba fizinis asmuo, norintis tapti šeimynos steigėju ar dalyviu, neatitinka Šeimynų įstatymo 4 straipsnyje nustatytų reikalavimų, Tarnybos teritorinis skyrius priima sprendimą dėl fizinio asmens, norinčio tapti vaiko globėju (rūpintoju), šeimynos steigėju, dalyviu ar fizinio asmens, norinčio tapti budinčiu globotoju, neigiamo pradinio įvertinimo ir apie tai raštu praneša fiziniam asmeniui, norinčiam tapti vaiko globėju (rūpintoju), šeimynos steigėju, dalyviu ar fiziniam asmeniui, norinčiam tapti budinčiu globotoju.

11. Siekiant suderinti Projekto nuostatas su Socialinių paslaugų įstatymo, reglamentuojančio globos centrų veiklą, nuostatomis, 21.2 punkte brauktinas žodžių junginys „globos centrui“.

12. Vadovaujantis šio rašto 3 punkte išdėstytais argumentais, siekiant Projekto nuostatų dermės su Socialinių paslaugų įstatymo nuostatomis, siūlytina Projekto 23.3 punkte išbraukti žodžių junginį „ar prižiūrėti globos centro globojamus vaikus“.

13. Siūlytina suderinti Projekto 25 punkte vartojamą sąvoką „siekiama to, kas geriausia vaikui“ su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje ir nacionaliniuose įstatymuose vartojama sąvokomis ir keisti žodžių junginį „siekiama to, kas geriausia vaikui“ į „tai atitinka geriausius vaiko interesus“.

14. Projekto 26.1 punkte nurodytą 14 kalendorinių dienų terminą keisti į 10 darbo dienų, derinant jį su šiuo metu derinamame Asmenų, norinčių įvaikinti vaikus, ir galimų įvaikinti vaikų apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos aprašo projekte nustatytu terminu išvadai parengti.

15. Siūlytina svarstyti tikslingumą organizuoti pasirengimą globoti (rūpintis) vaiku abiem situoktiniams ar faktiškai kartu gyvenantiems asmenims (pirminis vertinimas, mokymai, vertinimas), todėl, pritarus siūlymui, keistina Projekto 26.2 punkto formuluotė.

16. Papildyti Projekto 27.1 punktą žodžių junginiu „budinčiu globotoju“.
17. Tikslinti Projekto 27.5 punkto formuluotę, ją papildant žodžių junginiu „tėvais, artimaisiais giminaičiais“ ir išdėstant ją taip:
 „27.5. fizinio asmens, norinčio tapti vaiko globėju (rūpintoju), šeimynos steigėju, dalyviu ar fizinio asmens, norinčio tapti budinčiu globotoju, gebėjimas užtikrinti ir stiprinti vaiko ryšius su jo tėvais, artimaisiais giminaičiais, taip pat kitais giminaičiais, su kuriais vaiką sieja emociniai ryšiai.
18. Iš esmės tikslinti Projekto 28 punkto formuluotę arba jos atsiskyti, nes nėra aiškus jos turinys ir tikslas, taip pat sudaroma galimybė ją plačiai interpretuoti praktikoje. Pastebėtina ir tai, kad siūloma formuluotė prieštarauja kitoms Projekto nuostatomis, pavyzdžiui dėl tarnybos atestuotų asmenų vykdomų mokymų bei vertinimo reikšmingumo. Taip pat pastebėtina, kad Įstatymų leidėjas nustato skirtingas aplinkybes, dėl kurių yra apribojama tėvų valdžia ar vaikas atskiriamas nuo tėvų bei aplinkybes, dėl kurių asmuo negali būti vaiko globėju (rūpintoju), pavyzdžiui tėvų (vieno iš tėvų) teistumas ar ligos, paminėtos Projekto 14.3 punkte, savaime nėra priežastis apriboti tėvų valdžią ar atskirti vaiką nuo tėvų. Šio siūlymo kontekste pakartotinai atkreiptinas dėmesys į teisinio aiškumo teisėkūroje imperatyvą.
19. Papildyti projekto 29 punktą, nustatant terminus, per kuriuos tarnybos teritorinis skyrius turi parengti šiame punkte paminėtą išvadą.
20. Papildyti Projektą nuostatomis, reglamentuojančiomis kokiais terminais ir kokius veiksmus turi atlikti Tarnybos teritorinis skyrius gavęs Tarnybos atestuotų asmenų sprendimą dėl asmens, norinčio tapti globėju (rūpintoju) ar budinčiu globotoju.
21. Projekto 33 punkte išbraukti žodžių junginį „globos centrą“.
22. Papildyti Projektą nauju 35 punktu, esamus 35-69 punktus atitinkamai laikant 36-70 punktais, nustatant jame Tarnybos atestuotų asmenų išvados apskundimo tvarką.
23. Siūlytina svarstyti tikslingumą papildyti Projekto 39 punktą, nustatant subjektą, kuris įpareigotas įgyvendinti Civilinio kodekso 3.264 str. 5 d. 1 punkto nuostatas, t.y. atlikti aktyvius veiksmus, siekiant išsiaiškinti galimybes nustatyti vaiko globą giminaičių šeimoje.
24. Tikslinti Projekto 40 punkto formuluotę, pašalinant jos prieštaravimus Socialinių paslaugų įstatymo, nustatančio globos centro funkcijas, nuostatomis.
25. Tikslinti projekto 42 punkto formuluotę, vietoj žodžių junginio „kas geriausia vaikui“ įrašant žodžių junginį „jo geriausių interesų užtikrinimo“.
26. Projekto 47 punkte po žodžių „vaiko globėjas (rūpintojas)“ įrašyti „ir budintis globotojas“.
27. Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo, Projekto 47.5 punktą siūlytina išdėstyti taip:
 „47.5. palaiko ryšius su globojamo (rūpinamo) vaiko tėvais, ar artimaisiais giminaičiais bei kitais giminaičiais, su kuriais globojamą (rūpinamą) vaiką sieja emociniai ryšiai, informuoja juos apie vaiko vystymąsi, sveikatą, mokymąsi ir kitus svarbius dalykus, jei tėvai ir nurodyti giminaičiai to pageidauja ir jei tai neprieštarauja globojamo (rūpinamo) vaiko interesams;“.
28. Projekto 47.6 punkte vietoj žodžio „duomenis“ įrašyti „duomenų“.
29. Papildyti Projekto 50 punktą, po žodžio „vaiko“ įrašant „laikinosios ar“.
30. Projekto 54.1 punkto nuostatas suderinti su Socialinių paslaugų įstatymo nuostatomis, kurios nenumato projekte nurodytų globos centro funkcijų (argumentai – rašto 7 punkte). Todėl 54.1.1 papunktyje žodžių junginys „globėjas (rūpintojas)“ keistinas į „budintis globotojas“ ir atitinkamai koreguotina 54.1.2 papunkčio formuluotė.
31. Neneigiant atvejo vadybos ir globos priežiūros procesų sąsajų ir šių procesų įtakos vienas kitam svarbos, siūlytina pakartotinai apsvarstyti tikslingumą vaiko laikinosios globos priežiūrą sutapatinti (susieti) su atvejo vadybos procesu (projekto 54.2 punktas) ir perduoti laikinosios globos (rūpybos) priežiūros funkciją atvejo vadybininkui, ypač įvertinant aplinkybę, jog Projekto 62, 64, 65 punktais sprendimų priėmimas dėl vaiko grąžinimo tėvams, laikinosios globos (rūpybos) pratęsimo, kreipimosi į teismą dėl nuolatinės (rūpybos) nustatymo, nurodymo savivaldybės administracijos direktoriui pateikimo priskirtinas Tarnybos teritoriniam skyriui, o

vaiko galimybės grįžti į biologinę šeimą neretai priklauso nuo kokybiško atvejo vadybos proceso (individualizuotų ir kokybiškų paslaugų šeimai teikimo). Taip pat paminėtina, kad Civilinio kodekso 3267 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vaiko globą (rūpybą) šeimoje, šeimynoje, globos centre, vaikų globos (rūpybos) institucijoje prižiūri rajono (miesto) valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija.

32. Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo, siūlytina Projekto 54 punkte nustatyti globos peržiūrų periodiškumą, nes iš Projekto nuostatų (susiejus globos peržiūros procesą su atvejo vadybos procesu) neaišku, ar globos peržiūroms taikytini Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (redakcija, įsigaliosianti nuo 2018-07-01) 37 straipsnio 5 dalies 5 punkte nurodyti atvejo vadybos periodiškumo terminai.

33. Siekiant suderinti Projekto 47.5 ir 56.3 punktų nuostatas, siūlytina papildyti 56.3 punkto nuostatas, po žodžių „jo tėvais“ įrašant žodžių junginį „ar artimaisiais giminaičiais bei kitais giminaičiais, su kuriais globojamą (rūpinamą) vaiką sieja emociniai ryšiai“.

34. Siekiant maksimalios tėvų globos netekusio vaiko teisių ir jo geriausių interesų apsaugos, tikslinti Projekto 57 punkto formuluotę, nustatant nuolatinės globos (rūpybos) atvejais tokį patį vaiko aplankymo periodiškumą kaip ir laikinosios globos (rūpybos) atvejais (Projekto 55 punktas).

35. Suderinti Projekto 60 punkto nuostatas (subjektus, įgaliotus nušalinti vaiko globėją (rūpintoją) nuo pareigų) su Civilinio kodekso 3.246 straipsnio 3 dalies nuostatomis, pagal kurias globėjas (rūpintojas), kuris netinkamai atlieka pareigas, neužtikrina globotinio ar rūpintinio teisių ir interesų apsaugos, naudojasi savo teisėmis savanaudiškais tikslais, gali būti nušalintas nuo globėjo (rūpintojo) pareigų tik teismo nutartimi.

36. Projekto rengėjai Projekto 62 punkte siūlo nustatyti, kad Tarnybos teritorinis skyrius, kurio nurodymu savivaldybės administracijos direktorius nustatė vaiko laikinąją globą (rūpybą), suėjus 11 mėnesių terminui nuo vaiko laikinosios globos (rūpybos) nustatymo, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas kreipiasi į atvejo vadybininką dėl atvejo nagrinėjimo posėdžio organizavimo ir, įvertinus aplinkybes, sprendžia klausimą (Projekto 64 punktas) dėl vaiko grąžinimo tėvams, laikinosios globos pratęsimo ar kreipimosi į teismą dėl laikino ar neterminuoto tėvų valdžios apribojimo, vaiko nuolatinės globos (rūpybos) nustatymo ir išlaikymo vaikui priteisimo.

Tuo tarpu Civilinio kodekso 3.180 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad kai šio kodekso 3.254 straipsnio 3 punkte nustatytu pagrindu yra nustatyta vaiko laikinoji globa, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija ne vėliau kaip per 60 kalendorinių dienų nuo vaiko laikinosios globos nustatymo kreipiasi į teismą dėl tėvų (tėvo ar motinos) valdžios apribojimo, išskyrus atvejus, kuriais, nustatčius vaiko laikinąją globą, tėvai (tėvas ar motina) deda pastangas pakeisti savo elgesį arba yra kitų priežasčių, kurios valstybinei vaiko teisių apsaugos institucijai leidžia pagrįstai manyti, kad egzistuoja reali galimybė grąžinti vaiką į šeimą.

Įvertinus aukščiau paminėtas Civilinio kodekso 3.180 straipsnio 2 dalies nuostatų imperatyvų pobūdį, siūlytina tikslinti Projekto 62 bei 64.4 punktų nuostatas, užtikrinant jų atitiktį įstatymo nuostatomis.

Pagarbiai

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė